

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

**ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ НАЦІОНАЛЬНОЮ
ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ
СЬОГОДЕННЯ**

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції

27 жовтня 2023 року

м. Одеса

2023

УДК 341.74(477)
В40

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

**Дотримання прав і свобод людини Національною
поліцією України в умовах глобальних викликів
сьогодення:** матеріали Всеукраїнської науково-практичної
конференції, м. Одеса, 27 жовтня 2023 р. – Одеса : ОДУВС,
2023. – 162 с.

УДК 341.74(477)
В40

© ОДУВС, 2023

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ
ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ПРОВЕДЕННЯ СЛУЖБОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ В
ПОЛІЦІЇ**

Мерденов Ю. В.

аспірант кафедри

адміністративної діяльності поліції

Одеського державного університету

внутрішніх справ

Науковий керівник:

Швець Д. В.,

д. ю. н., доцент, заслужений

працівник освіти України,

ректор Одеського державного

університету внутрішніх справ

Поліція відіграє важливу роль у суспільстві, забезпечуючи закон і порядок, права та інтереси людей. Проте, як будь-який орган державної влади, вона сама потребує нагляду та контролю для запобігання можливим зловживанням та порушенням прав людини. Громадський контроль поліції є важливим інструментом для забезпечення дотримання законів та прав громадян. Крім того, з одного боку, громадський контроль сприяє зміцненню внутрішнього контролю в поліції, а з іншого боку - дозволяє гарантувати захист прав та свобод поліцейських, забезпечуючи відповідність дій керівництва поліції законодавству. Громадський контроль сприяє забезпеченню чесності та прозорості у процесах звільнення персоналу поліції, що може знизити ризик корупції та недоліків у кадровому управлінні.

В статті 90 закону України «Про Національну поліцію» зазначається, що контроль за діяльністю поліції може здійснюватися у формі залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України [1]. Тобто мова йде про залучення представників громадськості до проведення службових розслідувань в поліції. Таке залучення є важливим для забезпечення об'єктивності та довіри до результатів розслідувань. Це дозволяє зменшити можливість впливу або упередженості щодо вирішення питань, пов'язаних з діями поліцейських.

Законодавством передбачено, що заяви, скарги та повідомлення громадян, посадових осіб, інших поліцейських, медіа, рапорти про вчинення порушення, що має ознаки дисциплінарного проступку, або безпосереднє виявлення ознак такого проступку посадовою особою поліції, за наявності достатніх даних, що вказують на ознаки дисциплінарного проступку є підставами для призначення службового розслідування. Для більш об'єктивного розгляду проведення службових розслідувань за фактом порушення поліцейським службової дисципліни здійснюють дисциплінарні комісії, які формуються з поліцейських та працівників поліції, які мають відповідні знання та досвід, необхідні для ефективного проведення службового розслідування. Крім того, до складу дисциплінарних комісій можуть також включатися представники громадськості, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет [2]. Закріплена в законодавстві можливість залучення громадськості до проведення службових розслідувань стало значним кроком вперед щодо демократизації поліції та приведення стандартів її діяльності до європейського зразка.

Але варто зазначити, що якщо для України з її мілітаризованим до 2015 року підходом до діяльності правоохоронних органів наявність представників громадськості під час службових розслідувань є значним прогресом, то в деяких країнах це є давно усталеною практикою. Ступень залученості громадянських наглядових інституцій в різних країнах світу суттєво різняться. В деяких країнах громадськість може безпосередньо здійснювати розслідування, наприклад, у випадках серйозних порушень або якщо внутрішнє розслідування виявилось помилковим, в інших країнах – лише обмежується наглядом та переглядом розслідувань, які проводять згідно із законом самі правоохоронні органи. Також різняться ступень їх залученості до прийняття рішень: від абсолютного невтручання щодо призначення стягнення, до рекомендації щодо дисциплінарних стягнень, а в деяких країнах навіть мають повноваження безпосередньо накладати санкції [3, с. 25].

Що стосується України, правова норма щодо включення представників громадськості до складу дисциплінарної комісії сформульована в Дисциплінарному статуті Національної поліції України таким чином, що вона має не обов'язковий, а рекомендаційний характер, оскільки прописано, що до складу дисциплінарних комісій *можуть* також включатися представники громадськості [2]. А можуть і не включатися – до цього логічного висновку призводить тлумачення цієї правової норми.

Крім того, в Положенні про дисциплінарні комісії в Національній поліції України зазначається, що у разі проведення службового розслідування за відомостями про порушення поліцейським конституційних прав і свобод людини і громадянина до складу дисциплінарних комісій можуть також включатися представники громадськості, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет [4]. Але ж Порядком проведення службових розслідувань у Національній поліції України встановлено, що службове розслідування призначається не тільки тоді, коли йде мова про порушення поліцейським конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Наприклад, однією із підстав для проведення службового розслідування, визначеної зазначеним Порядком, є надходження подання спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або припису Національного агентства з питань запобігання корупції, в якому міститься вимога щодо проведення службового розслідування з метою виявлення причин та умов, за яких стало можливим учинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи невиконання вимог Закону України «Про запобігання корупції» [4]. Тобто вказана підстава не пов'язана безпосередньо з конкретним порушенням прав і свобод людини. А отже, виходячи із формулювання п. 3 розділу I Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України, представники громадськості не можуть включатися до складу дисциплінарних комісій у цьому випадку. Хоча це як раз той випадок, коли громадськість потрібно залучати, оскільки виявлення таких причин та умов відіграє важливу роль у боротьбі з корупцією, забезпеченні прозорості та відповідальності поліції, а також виявлення корупційних ризиків, ситуацій та факторів, що сприяють корупції. Крім того, включення представників громадськості до складу

дисциплінарної комісії здійснюється за рішенням уповноваженого керівника [4], з чого випливає, що питання участі громадськості повністю залежить від одноособового рішення уповноваженого керівника.

Таким чином, відомча нормотворчість значно звужує законодавчо закріплене в статті 90 закону України «Про Національну поліцію» положення, яке передбачає участь представників громадськості не лише щодо розгляду скарг на поліцейських, а й щодо перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України [1]. Фактично це означає, що вони можуть залучатися в усіх випадках проведення службових розслідувань, а не лише тоді, коли це стосується конституційних прав людей. Таке ж саме за змістом положення містяться в статті 15 закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», в якій вказується на можливість участі представників громадськості у складі дисциплінарних комісій, без будь-яких додаткових уточнень [2].

В результаті доволі прогресивна законодавчо визначена ідея щодо участі громадськості під час службового розслідування практично зведена нанівець наказами МВС України. З урахуванням цього пропонується викласти п.7 розділу I Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України, затвердженого наказом МВС України від 7 листопада 2018 року № 893, у такій редакції: «До складу дисциплінарних комісій можуть також включатися представники громадськості, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет». В такому випадку це буде відповідати нормам законодавства, а також зменшить ризики невиправданого незалучення громадськості.

Втім, ще більш прогресивною ідеєю є обов'язкове залучення громадськості до проведення всіх службових розслідувань. Причому не лише в поліції, а і в інших правоохоронних органах. Такий підхід зменшить випадки укриття з боку керівництва правопорушень, зробить діяльність правоохоронних органів більш прозорою та, в кінцевому результаті, може сприяти підвищенню довіри до силових структур.

Література

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 19.10.2023).
2. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text> (дата звернення 19.10.2023).
3. Guidebook on Democratic Policing. Senior Police Adviser to the OSCE Secretary General. OSCE, 2008. 46 p.
4. Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України : наказ МВС України від 07 листопада 2018 року № 893. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1355-18#n8> (дата звернення 19.10.2023).

**ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ІНОЗЕМНИМИ ДЕРЖАВАМИ:
ЗОВНІШНЯ ТА ВНУТРІШНЯ БЕЗПЕКА.....90**
Масоха В. О., Юр'єв Д.С.

**ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
ЩОДО ПРОТИДІЇ СЕКСУАЛЬНОМУ НАСИЛЬСТВУ, ПОВ'ЯЗАНОМУ ЗІ
ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ В УКРАЇНІ.....92**
Мельниченко І. Д., Руфанова В. М.

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ
ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ПРОВЕДЕННЯ СЛУЖБОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ В
ПОЛІЦІЇ.....95**
Мерденов Ю. В., Швець Д.В.

**ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК
СУБ'ЄКТА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ.....99**
Нікітін А.А.

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ
ПРАВ ЛЮДИНИ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ.....102**
Павлютін Ю. М.

**УЧАСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СТВОРЕННІ БЕЗБАР'ЄРНОГО
ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ.....105**
Петкер І. Р., Берендєєва А. І.

**ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЇ ЦИВІЛЬНИМИ ОСОБАМИ,
ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У ВІДСІЧІ ТА СТРИМУВАННІ ЗБРОЙНОЇ
АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.....108**
Пишна А.Г.

**ЧИ Є ПУБЛІЧНА ОБРАЗА ОСОБИ, ВИСЛОВЛЕНА ПОЛІЦЕЙСЬКИМ
ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ НИМ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ, ПІДСТАВОЮ
ДЛЯ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ?.....111**
Попова С. О.

**ПРАКТИКА МІЖНАРОДНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ТРИБУНАЛІВ ЩОДО
ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ
СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОВОГО ЗІ ЗБРОЙНИМ
КОНФЛІКТОМ.....114**
Руфанова В.М.